O zielonokwiatowym zimowicie (*Colchicum autumnale* L. var. *vernum* Rchb. lusum *viridiflorum* Kruber).

Napisał

SZYMON WIERDAK.

Zanim przejdę do omówienia szczegółów odnoszących się wyłącznie do zielonokwiatowej formy zimowita (lus. *viridiflorum* Kruber), muszę najpierw wspomnieć o samej odmianie wiosennej zimowita, której jeszcze w r. 1789 dał pierwszy nazwę gatunkową Schrank (*C. vernum* Schrank = *C. vernale* Hoffm.), zaś jako odmianę opisał ją w r. 1848 Reichenbach (var. *vernum* Rchb.). Odmiana ta w odróżnieniu od zimowita jesiennego kwitnie na wiosnę, przy czym kwiaty ma przeważnie mniejsze, listki okwiatu nieco węższe, a pręciki i słupek często nie dochodzą do normalnego rozwoju, względnie są całkiem w rozwoju zahamowane. Pojawiać się ma ona zwykle przypadkowo i to najczęściej na takich stanowiskach, które w jesieni zostały zalane wodą lub zbyt wcześnie pokryte śniegiem, przez co jesienne kwitnienie zimowita nie mogło nastąpić. Forma zielonokwiatowa również na podobieństwo odmiany wiosennej rozwija na wiosnę równocześnie liście i kwiaty, ale listki okwiatu są zielone, równowąsko lancetowate i silnie wydłużone. Większość autorów niewiedomo czy słusznie uważa ją za formę teratologiczną.

Bubela¹⁾ znalazł ją po raz pierwszy w r. 1880 na łące w Lasky koło Wsetina na Morawach, w r. 1882 zebrał kilka okazów w Bisenz, zaś w r. 1884 znalazł bardzo dużo i pięknych okazów na łące w Rybniku koło Wsetina. Opisując ją pod nazwą *speciosissimum* zaznacza, że kłacza i liście ma ona takie same jak i zimowit jesienny, tylko kwiaty jej różnią się zasadniczo od kwiatów zimowita jesiennego

¹⁾ J. Bubela: Teratologisches. Oesterr. Bot. Zeitschr. XXXIV, 1884, p. 426.

równowąsko-lancetowatemi, 4—5 mm szerokimi, żółtawo zielonemi i błyszczącemi listkami okwiatu, nazewnątrz przęgiętemi.

Moesz ¹⁾ podaje formę tą z okolic Brassó na Węgrzech i również podnosi u niej zieloność i wąskość listków okwiatu jako cechę charakterystyczną.

Ryc 19.

Minio ²⁾ podaje, że podobne okazy zimowita znalazł w kwietniu 1914 r. na łące pod drzewami w Caverzano koło Belluno w półn. Włoszech, przyczem zaznacza, że w następnym roku już ich w tem miejscu nie zauważył. Z trzech zebranych okazów pierwszy posiadał

¹⁾ G. Moesz: Brassó környékén gyűjtött teratologiai adatok. — Novenytani Közlemények, IV, 1905, p. 62—74.

²⁾ M. Minio: Contributo alla Flora del Bellunese—Teratologia. — Bull. d. Soc. Bot. Ital. 1916, p. 18—28.

2 kwiaty o nierównomiernie długich listkach okwiatu, w wierzchołku kapturkowatych, silnie na zewnątrz przekrzywionych, drugi o 4 kwiatach prawie jednakowej budowy, różniących się tylko długością pylników, zaś okaz trzeci posiadał wprawdzie aż 6 kwiatów, ale żaden z nich nie był normalnie rozwinięty.

W literaturze florystycznej polskiej istnieje tylko jedna krótka notatka Trusza¹⁾ o zimowicie kwitnącym na wiosnę, zebrany przez Lewickiego w kwietniu 1883 r. w okolicy Korszowa w powiecie kołomyjskim. Kwiaty jego różniły się postacią od kwiatów zimowita zwyczajnego, a różnice te ujmuję Trusz następująco: „A forma vulgari differt haec varietas perigonii laciniis linearibus 80 mm longis et 3—4 mm latis, pallidis vel pallido-viridulis. Folia lato lanceolata una cum floribus vere prodeunt“. Druga jeszcze krótsza wzmianka o tej roślinie znajduje się w I tomie „Flory Polskiej“ (str. 113) a mianowicie, że istnieją wyjątkowe okazy zimowita kwitnące na wiosnę (*C. vernalis* Schrank.) i mające wtedy „wąskie płatki“.

W notatce niniejszej pozwalam sobie podać do wiadomości naszych florystów drugie w Polsce stanowisko tej rzadkiej i ciekawej rośliny, którem jest łąka w Łopuszce Wielkiej koło Kańczugi w powiecie przeworskim. Pokrój rośliny przedstawia załączona rycina 19. Kwitnie ona w pierwszej połowie maja. Ze względu na zieloną barwę kwiatów, nie zawsze łatwo można ją zauważyć, zwłaszcza gdy występuje wśród większej liczby okazów zimowita zwyczajnego.

Dla zobrazowania wymiarów poszczególnych części kwiatowych przeprowadziłem pomiary na 3 okazach, wyniki których przedstawia następujące zestawienie:

	D ł u g o ś ć		Szerokość listków okwiatu	D ł u g o ś ć		
	rukki kwiatowej	listków okwiatu		nitki pręcik.	pylników	wolnych szyjek słupka
Okaz Nr. 1	11 cm	14 cm	5 mm	9 cm	5 mm	1.5 cm
„ Nr. 2	10 „	15 „	6 „	8—9 cm	7 „	3 „
„ Nr. 3	11 „	3 listki 13 cm 3 „ 7 „	4 „ 2 „	Pręciki o nitkach ok. 3 cm długich bez pylników na koncu listkowato rozsze- rzonych		niema

Jak z tego widać, długość poszczególnych części kwiatowych nie ulega naogół znaczniejszym wahaniom, jedynie okaz trzeci uderza

¹⁾ Szymon Trusz: O odmianie zimowita jesiennego. — Kosmos, VIII, 1883, str. 476—77.

dwoistością listków okwiatu, krótkimi na końcu listkowatymi pręcikami bez pylników i szyjkami słupka nierozwiniętymi. W pylnikach stwierdziłem obecność normalnie wykształconych ziarn pyłku, wobec czego twierdzenie Penziga¹⁾, że pręciki są z reguły płonne, należy przyjmować z pewnem zastrzeżeniem. Jak się jednak przedstawia sprawa z owocowaniem i wydawaniem nasion, o tem niestety nie mogłem się jeszcze przekonać. A rzecz to ważna. Stwierdzenie bowiem faktu, że forma ta wytwarza nasiona zdolne do kiełkowania, oraz zbadanie sprawy dziedziczenia się cech rozstrzygnęłoby, z jakim naprawdę typem zmienności mamy tutaj do czynienia.

Z Zakładu Botaniki Lasowej Politechniki Lwowskiej.

Résumé.

L'auteur a trouvé sur une prairie à Łopuszka Wielka (district de Przeworsk) la variété de *Colchicum autumnale* à périanthe vert. La plante développait ses fleurs au mois de mai. C'est la deuxième station de cette intéressante plante en Pologne. C'était à Korszów (district de Kołomyja) qu'on l'a trouvée pour la première fois (Cfr. „Kosmos“ VIII [1883] p. 476—7).

Institut de Botanique Forestière de l'École Polytechnique de Léopol.

(Wpłynęło do redakcji 2 stycznia 1925 r.).

¹⁾ O. Penzig: Pflanzen-Teratologie. III Band, 1922, p. 391.